

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ฉบับปฏิรูป

จัดทำโดย พลเอกเลิศรัตน์ รัตนวานิช
รหัส ๔๘๐๓๒๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๓
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปฏิรูป

พลเอกเลิศรัตน์ รัตนวานิช^[1]

บทคัดย่อ

บทคัดย่อหรือสาระสังเขป

คณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2557 ได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปร่างสุดท้ายแล้วเสร็จและส่งให้สภาปฏิรูปแห่งชาติพิจารณาเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2558 ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปนี้ให้ความสำคัญอย่างมากต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยมีการแยกสิทธิและเสรีภาพออกเป็น 2 กลุ่ม คือ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์เป็น “สิทธิมนุษยชน” (Human Right) ที่รัฐให้การรับรองและคุ้มครองแก่บุคคลทุกคนที่มีพื้นที่อยู่ในประเทศไทย ทั้งบุคคลที่เป็นคนไทยและคนชาติอื่น สิทธิของบุคคลที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้นี้ ก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐและหน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น สิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา และสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ส่วนสิทธิและเสรีภาพของความเป็นพลเมืองเป็น “สิทธิพลเมือง” (Citizen's Right) สำหรับประชาชนชาวไทยในฐานะที่เป็นพลเมือง ดังนั้น สำหรับประชาชนชาวไทยจะมีทั้งสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง ตัวอย่าง เช่น สิทธิในด้านการศึกษา การสาธารณสุข ความปลอดภัยและสวัสดิการในการทำงาน เป็นต้น

คำสำคัญ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป

^[1] พลเอกเลิศรัตน์ รัตนวานิช จบการศึกษาระดับปริญญาโทจาก Massachusetts Institute of Technology (MSCE) และ University of Southern California (MSSM) เคยดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารและสมาชิกวุฒิสภา ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ ที่ปรึกษาและโฆษกกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ และประธานกรรมการบริหารสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน)

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปฏิรูป

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปฏิรูป^[1] แบ่งออกเป็น 4 ภาค คือ ภาค 1 รากฐานของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภาค 2 ผู้นำการเมืองที่ดีและสถาบันการเมือง ภาค 3 หลักนิติธรรม ศาล และองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ภาค 4 การปฏิรูปและการสร้างความปรองดอง และมีบทสุดท้าย การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญกับบทเฉพาะกาล โดยในภาค 1 ส่วนที่ 2 สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ได้แบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 บททั่วไป ตอนที่ 2 สิทธิมนุษยชน และตอนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งแตกต่างจากวิธีที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กล่าวไว้ร่วมกันในหมวดที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยไม่ได้แยกให้เห็นชัดเจนว่าส่วนไหนเป็นสิทธิมนุษยชนของบุคคลทั่วไปกับส่วนไหนเป็นสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เป็นคนไทย

ในตอนที่ 1 บททั่วไป ได้บัญญัติหลักทั่วไปไว้ตั้งแต่มาตรา 30 ถึงมาตรา 34 โดยเน้นถึงความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ ตลอดจนความผูกพันต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายที่ปวง

1. บททั่วไป

แม้ว่า ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกจัดทำขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ สังคมยังมีความขัดแย้งที่ฝังลึก อย่างไรก็ตาม จุดร่วมข้อสำคัญที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม คือ จำเป็นต้องมีการปฏิรูปประเทศไทยในทุกมิติ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงถูกวางเป้าหมายไว้ว่าจะจะเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนการปฏิรูปประเทศ สร้างความสมานฉันท์ของคนในชาติ มุ่งสู่เป้าหมายการสร้างเสริมสังคมประชาธิปไตย ความเข้มแข็งของภาคพลเมือง การเพิ่มอำนาจของประชาชน การรับรองและคุ้มครองสารัตถะสิทธิและเสรีภาพในระดับที่ขยายครอบคลุมขึ้น เพื่อเป็นกรอบกติกาทางสังคมสำหรับการอยู่ร่วมกันในวันนี้และในอนาคตของคนในชาติทุกภาคส่วน

รัฐธรรมนูญนี้ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน โดยมีสาระสำคัญ คือ ความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยยังให้สอดคล้องกับหลักการอนุสัญญาว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่จัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงมีการบัญญัติในสาระสำคัญ คือ

- ชายและหญิง มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน
- การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษาและ เพศสภาพ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้
- สิทธิเสรีภาพของข้าราชการ ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
- บุคคล ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การกระทำการทารุณกรรมจับกุมขังต่างๆ จะกระทำมิได้
- ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด

[1] คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ, 2558, ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับวันที่ 22 สิงหาคม 2558, ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

2. สิทธิและเสรีภาพของบุคคล

สิทธิและเสรีภาพในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป เป็นหัวข้อหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ได้เพิ่มสิทธิและเสรีภาพแนวใหม่ที่มีลักษณะของสิทธิที่ก้าวหน้าขึ้น ในขณะที่เดียวกันได้มีการกำหนดแนวทางเชิงป้องกันเพื่อจำกัดการใช้เสรีภาพเกินขอบเขต เพื่อให้เกิดดุลยภาพและความพอดีระหว่างผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ส่วนบุคคล มีการวางหลักเกณฑ์ต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพด้วยความรับผิดชอบโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ความก้าวหน้าของสิทธิและเสรีภาพหลายประการในร่างรัฐธรรมนูญมีจุดมุ่งหมายส่วนหนึ่งเพื่อการช่วยลดและจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทย เป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐ โอกาสการเข้าถึงทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน อย่างมีความเท่าเทียมเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวคือเป็นร่างรัฐธรรมนูญที่ช่วยตอบโจทย์ปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง โดยเฉพาะปัญหาที่คนธรรมดาสามัญประชาชนทั่วไป คนชายขอบ คนไร้อำนาจการต่อรอง ฯลฯ ต้องเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งได้แยกสิทธิและเสรีภาพออกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน

2.1 สิทธิมนุษยชน (Human Right)

ในประการแรกก็คือรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งมีสถานะเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เกิดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์และเป็นสิทธิที่ติดตัวกับความเป็นมนุษย์ มีความเท่าเทียมกันในแง่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และรัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครองทุกคนไม่อาจเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ หรือสิ่งอื่น ๆ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นบุคคลสัญชาติไทยหรือสัญชาติใดก็ตาม ย่อมได้รับการปฏิบัติจากรัฐโดยเท่าเทียมกัน

สิทธิมนุษยชนที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองมีมากมายหลายประการด้วยกัน เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในการสมรสและครอบครัว เสรีภาพในการสื่อสาร เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในกระบวนการยุติธรรมซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชน โดยการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในลักษณะเช่นนี้ก็เพื่อคุ้มครองบุคคลไม่ว่าจะมีสัญชาติใด หากอยู่ในราชอาณาจักรไทยแล้วก็ย่อมได้รับการคุ้มครองในสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น

บทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนในภาค 1 ส่วนที่ 2 สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตอนที่ 2 สิทธิมนุษยชนมีตั้งแต่มาตรา 35 ถึงมาตรา 45 รวม 11 มาตรา ที่สำคัญ ๆ คือ

“มาตรา 35 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ เพศสภาพ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย สุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

บุคคลซึ่งเป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายหรือกฎเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ในมาตรานี้ได้พูดถึงเพศสภาพขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญของไทย ซึ่งเท่ากับเป็นการรับรองสถานะของความเป็นบุคคลทุกคนไม่ว่าจะเกิดมาเป็นเพศใดและดำรงตนอยู่ในอีกเพศก็ตาม แต่การรับรองสถานะดังกล่าวมิได้ครอบคลุมไปถึงการยินยอมตามกฎหมายให้สมรสกันได้

“มาตรา 36 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ”

“มาตรา 37 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด มิได้

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำซึ่งอาจทำให้ตนเองต้องรับผิดทางอาญา”

“มาตรา 44 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ทัวถึง เท่าเทียมกัน และเสียค่าใช้จ่ายน้อย

(2) สิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้องตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวดเร็ว เป็นธรรม และมีมาตรฐานที่ชัดเจน โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม

(3) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งนั่งพิจารณาคดีบงศ์คณะ และการคัดหรือทำสำเนาคำพิพากษา คำวินิจฉัย หรือคำสั่งอันเป็นการชี้ขาดคดี

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย และพยานในคดี ไม่ว่าจะ มีเชื้อชาติ เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ หรือสถานะใด ย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม

(5) ในคดีอาญา ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยาน มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือ ที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และมีมาตรฐานที่ชัดเจน ผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางคดีจากทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ การได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นหลักเว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ และรับทราบเหตุผลประกอบการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ

(6) ได้รับการเยียวยาในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 36 มาตรา 37 และมาตรา 44 เป็นบทบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักนิติธรรมอันเป็นหลักที่สำคัญยิ่งที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติไว้ในบททั่วไป มาตรา 5 “ปวงชนชาวไทยไม่ว่าแห่งกำเนิด เพศ หรือศาสนาใดย่อมอยู่ในความคุ้มครองแก่รัฐธรรมนูญนี้โดยเสมอกัน”

“**มาตรา 41** บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธิ นิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตาม ความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอัน ดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อัน เป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่นับถือศาสนา นิิกายของศาสนา ลัทธินิยม ในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตาม ความเชื่อถือ แตกต่างจาก บุคคลอื่น”

“**มาตรา 42** บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเผยแพร่ความคิดเห็นของตน โดยการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง ข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน”

“**มาตรา 43** สิทธิในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินต้อง คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะด้วย ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านั้นย่อมเป็นไปตามที่กฎหมาย บัญญัติ

การสืบทอดย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิในการสืบทอดย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายเฉพาะในกิจการของรัฐเพื่อประโยชน์ในการจัดทำบริการสาธารณะหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่าง อื่น หรือเพื่อประโยชน์ในการจัดที่ดินทดแทนให้แก่ผู้ถูกเวนคืนเพื่อความเป็นธรรม โดยในกฎหมายนั้นต้องระบุ วัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้สอยอสังหาริมทรัพย์ไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งต้องมีการ ชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจาก การเวนคืนนั้น และในการกำหนดค่าทดแทนต้องคำนึงถึงราคาซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาด การได้มา สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ ความเสียหายของผู้ถูกเวนคืน และประโยชน์ที่รัฐและผู้ถูกเวนคืนได้รับจาก การใช้สอยอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนและส่วนที่เหลือจากการถูกเวนคืน ค่าทดแทนนั้นอาจรวมถึงทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่นก็ได้ ในกรณีที่มีได้ใช้เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ต้องคืนให้เจ้าของเดิมหรือทายาท ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

สิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 41 และมาตรา 42 เป็นไปตามหลักสากลซึ่งถือเป็นเสรีภาพขั้น พื้นฐานที่สำคัญยิ่งของทุกคน ส่วนสิทธิในมาตรา 43 ได้ขยายความให้ชัดเจนกว่าในรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ

โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เพื่อให้สิทธิของเจ้าของได้รับความคุ้มครองอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

2.2 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

ในประการที่ 2 รัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับสิทธิพลเมือง ซึ่งหมายถึงชนชาวไทยหรือบุคคลซึ่งถือสัญชาติไทย เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ที่เรายกขึ้นมาเพื่อจะยกระดับและเพิ่มพูนสิทธิของประชาชนชาวไทย ซึ่งหมายถึงว่าในฐานะของการเป็นพลเมืองของไทยนั้น ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย ซึ่งรัฐจะต้องกำหนดกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชน และการคุ้มครองสิทธิในเรื่องต่าง ๆ ที่พัฒนามาจากรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 และพัฒนาต่อมาในรัฐธรรมนูญปี 2550 รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้มุ่งสร้างพลเมืองให้เป็นใหญ่ สาระสิทธิและเสรีภาพที่สำคัญในด้านต่าง ๆ มีบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 46 ถึงมาตรา 64 รวม 19 มาตรา

ในเรื่องแรก เป็นเรื่องของการสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 46 คุ้มครองสิทธิของครอบครัวในการที่รัฐจะต้องช่วยเหลือเรื่องของสวัสดิการให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่เหมาะสม มารดาได้รับการคุ้มครอง สิทธิและสวัสดิการตามสมควรจากรัฐ รวมทั้งนายจ้างทั้งก่อนและหลังในการให้กำเนิดบุตร รวมทั้งสิทธิของเด็กและเยาวชน ซึ่งเรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่สำคัญมาก เด็กและเยาวชนต้องมีสิทธิในการรับการพัฒนาศักยภาพอย่างเหมาะสม และยังคงคุ้มครองเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัวให้ได้รับสวัสดิการในความช่วยเหลือจากรัฐ โดยมีเจตนาเพื่อคุ้มครองพัฒนาและสร้างความคุ้มกันแก่สถาบันครอบครัวให้มีความเป็นปึกแผ่น เพื่อเป็นรากฐานของสังคมที่มีความเข้มแข็งต่อไป จากการอยู่ในครอบครัว

อีกด้านหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงก็คือการพัฒนาสิทธิในการได้รับบริการด้านสุขภาพหรือด้านสาธารณสุขตามมาตรา 58 ทั้งในเรื่องของการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพที่ดี การได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐอย่างทั่วถึง มีมาตรฐานและได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐโดยเท่าเทียม รวมถึงการได้รับข้อมูลด้านสุขภาพจากรัฐที่ถูกต้องทันสมัย ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าสิทธิในการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขด้านสาธารณสุขของรัฐตามร่างรัฐธรรมนูญนี้ เป็นการปฏิบัติหรือปฏิรูปสิทธิด้านสาธารณสุขที่ได้พัฒนามาจากรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการรับบริการด้านสาธารณสุขหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามจริยธรรมและมาตรฐานแห่งวิชาชีพจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายด้วยถือเป็นหลักประกันด้านสาธารณสุขจากรัฐที่มีความก้าวหน้าในการคุ้มครองสิทธิของพลเมือง

ในเรื่องต่อไปตามมาตรา 52 คือเรื่องของการวางรากฐานทางการศึกษาของพลเมือง ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางการศึกษา โดยบัญญัติคุ้มครองให้พลเมืองมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ความถนัดและศักยภาพของตน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งอันนี้เป็นขยายสิทธิจากเดิม 12 ปี เป็น 15 ปี รวมทั้งคุ้มครองสิทธิของผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ ผู้ยากไร้ หรือผู้ที่อยู่ในสภาวะยากลำบากให้ได้รับสิทธิดังกล่าวอย่างเท่าเทียม เป็นการวางรากฐานทางการศึกษาของพลเมืองที่มีทางเลือกที่หลากหลาย ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ยกกระตือรือร้นการพัฒนาทั้งปัญญาและจิตใจของประชาชน

“มาตรา 52 บุคคลย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพและหลากหลายอย่างทั่วถึงเพื่อการพัฒนาการตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ความถนัด และศักยภาพของแต่ละบุคคล ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ยากไร้ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

รัฐมีหน้าที่ต้องจัดการศึกษาอบรมและส่งเสริมการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชนเพื่อให้ประชาชนเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษาทางเลือกและการศึกษาประเภทอื่นที่หลากหลาย ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีศีลธรรม มีการพัฒนาจิตใจ และปัญญา”

ในเรื่องต่อไป ตามมาตรา 56 เป็นเรื่องของการคุ้มครองเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ภายใต้การคุ้มครองของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พลเมืองมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ และในขณะที่เดียวกันรัฐไม่อาจจะเกณฑ์แรงงานได้เว้นแต่ในกรณีตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ รวมทั้งมีสิทธิในการได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม มีหลักประกันทั้งระหว่างการทำงานในเรื่องความปลอดภัย สวัสดิภาพ สวัสดิการที่เหมาะสม และมีหลักประกันเมื่อพ้นภาวะการทำงานด้วย

“มาตรา 56 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการ อาชีพ หรือวิชาชีพ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพซึ่งต้องไม่ก่อให้เกิดการผูกขาดเกินความจำเป็น การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน

การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อประโยชน์ในการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของกระทำความผิด”

ในอีกประการหนึ่ง ตามมาตรา 47 เป็นเรื่องของการคุ้มครองเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกที่อยู่อาศัยในราชอาณาจักร เว้นแต่การจำกัดเสรีภาพภายใต้ขอบเขตในรัฐธรรมนูญและห้ามไม่ให้รัฐเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร

ในประการต่อไปตามมาตรา 59 เป็นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงและได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติหลักการสำคัญของการจัดทำบริการสาธารณสุขที่พัฒนามาจากรัฐธรรมนูญปี 2540 รัฐธรรมนูญปี 2550 โดยให้ความคุ้มครองหลักการพื้นฐานในการจัดทำบริการสาธารณสุขเพื่อให้รัฐปรับปรุงบริการสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพ ปลอดภัยและทันสมัยอยู่เสมอ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จัดทำบริการสาธารณสุขด้วยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการที่จะสร้างกลไกภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาเครื่องมือในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐระดับต่าง ๆ ถ้าจะแยกย่อยลงไปก็สามารถที่จะแยกได้ตั้งแต่จุดเริ่มต้นก็คือ สิทธิในการได้รับรู้ที่กำหนดให้พลเมืองมีสิทธิในการได้รับทราบ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของทางราชการ ตามมาตรา 61 จากนั้นก็เป็นสิทธิในการพิจารณาในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณา โดยมาตรา 62 บัญญัติรับรองและคุ้มครองให้พลเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน และพลเมืองก็มีสิทธิในการได้รับทราบข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลจากรัฐ

ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ วิถีชีวิตของตน ส่งเสริมคุ้มครองสิทธิในการแสดงความคิดเห็นผ่านกระบวนการในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ นอกจากนั้นยังกำหนดให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นของการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติตามมาตรา 62 คำคำนี้ อาจจะเป็นคำใหม่แต่การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นประชาชนไปไกลถึงขนาดที่จะทำให้ยุทธศาสตร์ชาตินั้นเป็นยุทธศาสตร์เพื่อประชาชนทุกคน ไม่ใช่เป็นยุทธศาสตร์เฉพาะของรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่ง เพราะฉะนั้นในลักษณะเช่นนี้การวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการตรากฎหมายที่มีผลกระทบต่อประชาชนจึงเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องพิจารณาด้วยความเคารพในความเป็นประชาชนคนไทย

อีกประการหนึ่ง ตามมาตรา 62 นั้นเป็นสิทธิในการร้องทุกข์โดยคุ้มครอง ให้พลเมืองมีสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์เมื่อได้รับผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของตน สิ่งที่เราต้องพิจารณาด้วยความเข้าใจอย่างมากอีกเรื่องหนึ่งก็คือการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิชุมชน

“มาตรา 61 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของรัฐ เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

“มาตรา 62 บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ และมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของตน รวมทั้งได้รับแจ้งผลการพิจารณาในเวลาอันรวดเร็ว

บุคคลย่อมมีสิทธิฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากรัฐ ก่อนการอนุญาตหรือดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชน และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเวนคืน อสังหาริมทรัพย์ การผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำความคิดเห็นนั้นไปประกอบการพิจารณา”

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของประชาธิปไตย และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยมาตรา 63 วรรคหนึ่ง ให้ชุมชนมีสิทธิในการปกป้อง พื้นฟูอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ภูมิปัญญาของประชาชน ถ้าเราจะขีดเส้นใต้คำว่า ภูมิปัญญาของประชาชนนั้นต้องบอกกันว่าประเทศนี้เข้มแข็งได้เพราะประชาชนมีภูมิปัญญา

อีกทั้งการมีส่วนร่วมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เราจะเห็นตลอดมาในระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 20 ปี ก็คือ **ความปรารถนาของประชาชน** ในการอนุรักษ์ รักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะเน้นย้ำและน้อมนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการที่จะก้าวเดินไปสู่การพัฒนาในอนาคตอย่างสมดุล ยั่งยืน ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญก็ไม่ละเลยที่จะสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทอย่างเป็นทางการในการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ ต่อชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเหล่านั้น ตามมาตรา 63 วรรคสอง

การกำหนดในมาตรา 64 ให้พลเมืองมีส่วนร่วมกับชุมชนในการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการคุ้มครอง ส่งเสริมรักษาสิ่งหนึ่งซึ่งเรากำลังจะสูญเสียไป ก็คือคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้พลเมืองและชุมชนดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติ โดยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้นำมากำหนดให้ต้องจัดทำกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อนดำเนินการ รวมทั้งกำหนดให้มีการศึกษาผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ซึ่งต้องกระทำอย่างอิสระ ความเป็นกลางในการประเมินสิ่งแวดล้อมอีกอันหนึ่งซึ่งเป็นหลักใหม่ก็คือการประเมินสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ หลักประกันให้พลเมืองในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นก็เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อไป จึงสนับสนุนให้มีการคุ้มครองเสรีภาพในการรวมกลุ่มการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทางการเมือง ทั้งในแง่ของการจัดตั้งพรรคการเมือง ในรูปแบบที่เราได้ใช้มาแล้วตามมาตรา 55

“มาตรา 63 ชุมชนย่อมมีสิทธิปกป้อง พื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาอันดีงามของชุมชน ท้องถิ่น และของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพและทางวัฒนธรรมอย่างสมดุลและยั่งยืน

บุคคลย่อมมีสิทธิร่วมกับชุมชนหรือร่วมกับรัฐในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ตลอดจนพัฒนาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน”

“มาตรา 64 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นธรรม และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ดีและไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน ซึ่งต้องกระทำโดยอิสระ เป็นกลาง และตามหลักวิชาการ และในกรณีที่มีการประเมินสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกันด้วยตลอดจนจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้คณะกรรมการอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลและชุมชนซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินการตามมาตรานี้ที่จะฟ้องรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

3. บทสรุป

ในรัฐเสรีประชาธิปไตย การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในบทรัฐธรรมนูญนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อการสร้างกลไกต่าง ๆ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มิให้รัฐนั้นใช้อำนาจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพประชาชนเกินขอบเขต จึงได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการจำกัดเสรีภาพกระทำต่อเมื่ออาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นและจะกระทบกระเทือน สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อดำรงไว้ซึ่งดุลยภาพระหว่างสิ่งที่สำคัญมากก็คือประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ส่วนบุคคล

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปฏิรูปนี้ นับเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาโลกในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมของประเทศไทย จัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม สร้างสังคมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งภาคพลเมืองอย่างเป็นรูปธรรม การบัญญัติถึงหน้าที่พลเมืองไว้ด้วยในร่างรัฐธรรมนูญปฏิรูปนี้ เป็นกลไกสำคัญในการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ของประเทศ ไม่เพียงแต่เฉพาะหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและสร้างเครื่องมือต่าง ๆ ให้กับพลเมืองเท่านั้น หากแต่การสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนในการตระหนัก รับรู้และเข้าใจบทบาทในฐานะองค์ประกอบสำคัญของความเป็นชาติและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยต่อไป

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการยกเว้นร่างรัฐธรรมนูญ, 2558, ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับวันที่ 22 สิงหาคม 2558, สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร